

2006 йил 31 августдан
чоп этила бошлаган

Ижтимоий-сиёсий газета

Муносабат

Янги тахрирдаги Конституция:

ИЖТИМОЙ АДОЛАТ ВА БИРДАМЛИК ПРИНЦИПЛАРИ ЖОРИЙ ЭТИЛДИ

Бугун юртимиз демократик тамойиллар, инсон ҳуқуқ ва эркинликлари борасида умумэтироф этилган принцип ва нормаларга асосланган, бош мақсади халқ учун эркин, обод ҳамда фаровон ҳаёт яратиш беришдан иборат бўлган давлатга айланди. Инсон қадрли улуғланадиган демократик ҳуқуқий давлат ва адолатли фуқаролик жамиятини қуриш мақсадида кенг қамровли янгиланишлар ва ислохотлар амалга оширилди, бу борада бой тажриба тўпланди.

Ўзбекистон ўз тараққиётининг янги босқичига қадам қўйиб, Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясида белгиланган адолатли ва халқпарвар давлат барпо этиш йўлида долзарб аҳамиятга эга бўлган вазифаларни тўлақонли амалга ошириш мақсадида кўламага монанд ва муносиб бўлган янги мустаҳкам конституциявий маконни шакллантирди.

Юртимизда 2023 йил 30 апрель куни ўтказилган референдумда янги тахрирдаги Ўзбекистон Республикаси Конституцияси иштирок этган фуқароларнинг 90,21 фоизи томонидан ёқлаб овоз бериш орқали қабул қилинганлиги унда халқимизнинг Янги Ўзбекистонни барпо этиш бўйича орзу-умидлари ва интилишлари ўз аксини топганлигидан далolatдир. Референдум кўп миллатли буюк халқимизнинг бирдамлиги ва ҳамжиҳатлиги, суверен, демократик, ҳуқуқий, ижтимоий ва дунёвий давлат қуришга қатъий қарор қилганлигининг ишончли ифодаси бўлди.

Дарҳақиқат, янги тахрирдаги Конституция бевосита халқ томонидан қабул қилинди ва тарихимизда тўғридан-тўғри амалга киритилган биринчи ҳужжат бўлди. Бош қомусимизда ижтимоий давлат принципларига оид нормаларнинг мустаҳкамланиши, хусусан, сифатли таълим ва тиббий хизмат кўрсатиш, ижтимоий эҳтиёжманд қатламни қўллаб-қувватлаш, муносиб меҳнат шароити ва адолатли иш ҳақи тизимини яратиш,

ишсизликдан ҳимояланиш, уй-жойга эга бўлишга қаратилган қоидалар билан янада такомиллаштирилди.

Шу билан бирга, инсон ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш давлатнинг конституциявий мажбурияти сифатида белгиланиши, эркин бозор механизмларини жорий қилиш, соғлом рақобат ва хусусий мулк дахлсизлигини таъминлаш, тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш билан боғлиқ янги қоидалар ҳам Асосий қонуни-мизда аниқ белгилаб қўйилди.

Янги тахрирдаги Конституцияда барчанинг – бир томондан давлат ва унинг органлари тизими, иккинчи томондан инсон, фуқаро ва жамиятнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари аниқ ва лўнда қилиб, ҳамма учун тушунарли тарзда баён этилганлиги Ўзбекистоннинг янада барқарор бўлишига ва ҳар қандай таҳдидларга қарши ишончли қалқон бўла олиш қобилиятини мустаҳкамлашга асос бўлганлиги ҳам бугунги кун ҳақиқатидир.

Мамлакатимизда амалга оширилаётган ислохотлар инсоннинг шаъни, кадр-қиммати, ҳуқуқ ва эркинликлари бундан буён барча соҳаларда устувор аҳамият касб этишини қатъий қоидага айлантириш, бир сўз билан айтганда, “Инсон қадрли учун” ғоясини ҳамда бугунги ислохотларнинг бош тамойили бўлган “Инсон – жамият – давлат” деган ёндашув янги тахрирдаги Конституциянинг асл мазмун-моҳияти бўлди.

(Давоми 3-саҳифада)

Божхона қонунчилиги халқаро талабларга мувофиқлаштирилмоқда

Ўзбекистонда рақобат, инвестиция ва бизнес муҳитини янада яхшилаш ҳамда иқтисодий либераллаштириш борасида кенг кўламли ислохотлар амалга ошириб келинмоқда. Бу жараёнда тадбиркорлик субъектларининг экспорт ва импорт операцияларини амалга ошириш ишларига зарур шароит ва имкониятлар яратиш муҳим устувор йўналишга айланган. Божхона процедуралари ва тартиб тамойилларининг самарали ташкил этиш тадбиркорларнинг ташқи савдо фаолиятини амалга ошириш ва ривожлантириш жараёнига бевосита ижобий таъсирини кўрсатади.

Сўнгги йилларда божхона соҳасини рақамлаштириш ҳисобига такомиллаштириш ва эҳтимолий коррупциянинг олдини олиш масаласига давлат даражасида улкан эътибор бериб келинмоқда. Бунинг натижасида товарларни божхона назорати ва расмийлаштируви жараёни тўлиқ электрон шаклда амалга оширилишига эришилди. Ташқи савдо юқларини ялпи божхона кўригидан ўтказиш амалиётидан воз кечилиб, танлов асосида хавф даражаси юқори бўлган товарларни ўрганиш тамойилига асосланган рақамлаштирилган тизим яратилди. Товарларни эркин муомалага чиқариш жараёнини соддалаштириш мақсадида мамлакатимизда мутлақо янги бўлган божхона аудити институти жорий этилди.

Айниқса, 2023 йилнинг 29 август куни Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан Божхона қўмитасида замонавий жиҳозланган Божхона расмийлаштируви маркази, Марказий божхона лабораторияси, Таргетлаш маркази фаолиятини изчил йўлга қўйиш, божхона соҳасини инновацион ривожлантириш борасида қўйилган муҳим илдам қадам бўлди. Мазкур лаборатория ва марказлар ёрдамида бугунги кунда мамлакат иқтисодий хавфсизлигини таъминлаш ва ривожланишига бекиёс ҳисса қўшилмоқда.

Ҳозирги кунга қадар божхона органлари томонидан 30 дан ортиқ автоматлашган ахборот тизимлари, 40 дан ортиқ электрон давлат хизматлар ишга туширилиб, инсон омили аралашувисиз божхона ва бизнес ўртасида ўзаро муносабатларни самарали йўлга қўйиш жараёнида “кўприк” вазифасини бажармоқда. Пировардида, сўнгги 3 йил мобайнида божхона назорати ва расмийлаштируви жараёнига тадбиркорларнинг вақт ва маблағи сарфини ўртача 2 баробар қискартиришга эришилди.

(Давоми 4-саҳифада)

АТРОФ-МУҲИТНИ

МУҲОФАЗА ҚИЛИШ БЎЙИЧА
ТАДБИРЛАР ДАСТУРИ ИМЗОЛАНДИ

25-апрель куни Ўзбекистон Республикаси Экология, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва иқлим ўзгариши вазирлиги ва Россия Федерацияси Табиий ресурслар ва экология вазирлиги ўртасида келишувни амалга ошириш бўйича Россия-Ўзбекистон ишчи гуруҳининг 4-йиғилиши бўлиб ўтди.

Тадбирда Ўзбекистон Республикаси Экология вазири ўринбосари Жусупбек Казбеков бошчилигидаги вазирлик вакиллари ҳамда Россия Федерацияси Табиий ресурслар ва экология вазирлиги Халқаро ҳамкорлик ва иқлим ўзгариши департаменти директори Иван Кушч бошчилигидаги вакиллар, Давлат экологик экспертиза маркази, Россия Федерациясининг сув хўжалиги комплексни ривожлантириш ахборот-таҳлил маркази раҳбарлари ва бошқалар иштирок этди.

Мулоқот чоғида икки томонлама ҳамкорликнинг устувор йўналишлари, 2024-2026-йилларга мўлжалланган идоралараро битимни амалга ошириш бўйича атроф-муҳитни муҳофаза қилиш соҳасидаги ҳамкорлик дастури, шунингдек, Ўзбекистон-Россия ишчи гуруҳининг 5-мажлисини ўтказиш вақти ва жойи кўриб чиқилди.

Музокаралар чоғида икки давлат вакиллари сув ресурсларини муҳофаза қилиш, бошқариш ва улардан оқилона фойдаланиш, экологик назорат ва экологик таълим, атроф-муҳитга таъсирни баҳолаш, энг яхши мавжуд технологиялар тамойилларини жорий этиш, чиқиндиларни бошқариш, биологик хилма-хилликни сақлаш, СИТЕС конвенцияси қоидаларини амалга ошириш бўйича тажриба алмашиш, атроф-муҳит ва божхона органларининг ёввойи фауна ва флора турлари импорт/экспорти борасида божхона назоратини тартибга солиш соҳасида ўзаро ҳамкорлигига эътибор қаратилди.

Томонлар бугунги жараёнларга оид маърузаларни тинглаб, ушбу соҳаларда ҳамкорликни ривожлантириш ва тажриба алмашишдан манфаатдорлигини билдирдилар.

Ўзбекистон томони талабалар ва ёшларнинг Россияда ёшларининг сув танловида иштирок этишига қизиқиш билдирди. Шу билан бирга, Россия томонининг телекўприк орқали сув хавзалари кирғоқларини тозалаш бўйича қўшма кўнгиллилар тадбирларини ташкил этиш ташаббуси қўллаб-қувватланди.

Ўз навбатида, Россия Федерацияси делегацияси 2030-йилгача бўлган даврга мўлжалланган Россия технологиялари ва ускуналаридан фойдаланган ҳолда Ўзбекистон Республикаси ҳудудида чиқиндиларни комплекс бошқариш объектини яратиш бўйича тажриба лойиҳасини амалга ошириш борасида комплекс ташкилий-техник чора-тад-

бирлар комплексини биргаликда тайёрлаш масаласини ишлаб чиқишни таклиф қилди.

“Бугун биз мамлакатларимизнинг ўзаро ҳамкорлиги учун муҳим бўлган ҳамкорликнинг асосий йўналишларини муҳокама қилмоқдамиз. Бу, биринчи навбатда, атроф-муҳит қонунчилиги, биологик хилма-хилликни сақлаш, экологияни назорат қилиш ва ҳоказолар бўйича тажриба алмашишдир. Муҳокамаларнинг асосий қисми чиқиндиларга қарши курашдир, чунки аҳоли сонининг кўпайиши чиқиндиларнинг кўпайишига ва экологиянинг ифлосланишига олиб келади. Бу борада тажрибамиз бор ва биз бунга баҳам кўришга тайёрмиз”, — деди Иван Кушч.

Шунингдек, 2025-йилда давлат экологик экспертизаси ва атроф-муҳитга таъсирни баҳолаш бўйича Ўзбекистон-Россия семинарини ўтказиш бўйича келишувга эришилди.

Биологик хилма-хилликни сақлаш соҳасида Томонлар ноёб ва йўқолиб кетиш хавфи остида турган турларни ўрганиш ва сақлаш бўйича лойиҳалар ишлаб чиқиш ва амалга оширишни мамнуният билан қабул қилдилар. Хусусан, Сибир турналари популяциясини тиклашга қаратилган «Умид парвози» лойиҳасини амалга оширишни давом эттириш муҳимлиги эътироф этилди. Шу мақсадда Сурхондарё вилояти ҳудудидаги Амударё текислигида Сибир турнаси учун муқобил кишлак ҳудудини яратиш бўйича ишларни амалга ошириш бўйича келишиб олинди.

Ташрифнинг иккинчи куни, 26-апрель куни Россия делегацияси вакиллари Марказий Осиё атроф-муҳит ва иқлим ўзгаришини ўрганиш университети (“Яшил университет”) га ташриф буюриб, уларга университет фаолияти ҳақида батафсил маълумот берилди. “Яшил макон” умуммиллий дастури доирасида делегатлар “Греэн университет” боғига даврахт кўчатлари экишда иштирок этди.

Томонлар шаҳарлар ва шаҳар атрофидаги ҳудудларни ободонлаштириш бўйича ҳамкорликни ривожлантириш, хусусан, шаҳарлар атрофидаги ўрмон боғларини ҳимоя қилиш зоналарини (яшил зоналар) яратиш ва бошқариш бўйича ҳамкорликни ривожлантиришга келишиб олдилар. Ўрмон хўжалиги фаолиятини илмий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш мақсадида Томонлар тармоқ илмий ва тадқиқот ташкилотлари, шунингдек, таълим муассасалари ўртасидаги ҳамкорликни мустаҳкамлаш ниятида эканликларини билдирдилар.

ШАҲРИСАБЗ 2024 –
ИХТ ТУРИЗМ ПОЙТАХТИ

“Шаҳрисабз – Иқтисодий ҳамкорлик ташкилоти туризм пойтахти” халқаро тадбирига бағишланган матбуот анжумани бўлиб ўтди. Унда Иқтисодий ҳамкорлик ташкилоти Бош котиби Хусрав Нозири, Туризм қўмитаси раиси Умид Шадиев, Шаҳрисабз шаҳар ҳокими Шерзод Бўриев, маҳаллий ва хорижий ОАВ вакиллари иштирок этди.

Тадбирда нутқ сўзлаганлар Шаҳрисабзга “Иқтисодий ҳамкорлик ташкилоти туризм пойтахти” мақоми берилиши ҳамда унинг аҳамиятига тўхталиб ўтишди. Шунингдек, келгусида туризм соҳасида амалга ошириладиган лойиҳалар бўйича журналистларнинг саволларига жавоб берилди.

“Шаҳрисабзнинг маҳобатли архитектураси, жўшқин маданияти ва ҳайратланарли манзаралари Ўзбекистонни Марказий Осиёнинг бебаҳо дурдонасига айлантиради, — деди ИХТ бош котиби Хусрав Нозири. — Ўзбекистоннинг қоқ марказида жойлашган Шаҳрисабз ўзининг қадимий деворларида тарих ва улғуворлик хазинасини сақлаб келмоқда. Бугун барчамиз муҳим воқеани нишонлаш учун йиғилган эканмиз, келинг, Ўзбекистон туризм соҳасида чексиз салоҳиятга эга эканлигини тан олайлик”.

Тарихан Шаҳрисабз минглаб йиллар давомида Буюк Ипак йўлининг асосий марказларидан бири бўлган, айнан шу ер савдо алоқалари, маданиятлар, эътиқодлар, илғор фикрлар ва ғоялар алмашинуви чорраҳаси бўлиб хизмат қилган. Тарих бу шаҳарда қатор йирик империялар ва давлатлар ташкил этилиб, раванқ топишига бевосита гувоҳ бўлган.

“Шаҳрисабз – Иқтисодий ҳамкорлик ташкилоти туризм пойтахти” халқаро анжумани доирасида ташкил этиладиган тадбирлар ИХТга аъзо давлатлар ўртасида маданий-гуманитар ҳамкорликни янада кенгайтириш, жумладан, туризм соҳасидаги алоқаларни янада ривожлантиришга муносиб ҳисса қўшади», — деб таъкидлади Туризм қўмитаси раиси Умид Шадиев.

Халқаро тадбир доирасида ИХТ Туризм форуми ва асосий тадбир билан бирга, “Шаҳрисабз 2024 – ИХТ туризм пойтахти” мавзусида аъзо давлатларнинг етакчи рассомлари иштирокида бадиий кўргазма, ИХТга аъзо мамлакатлар ёш дизайнерлари ўртасида “Модест Фашион Шоу” танлови, ИХТ давлатлари халқаро этноспорт ўйинлари ўтказилади. Бундан ташқари, Ташкилотга аъзо давлатлар ошпазлари иштирокида “Шаҳрисабз пазандачилик беллашуви”, ИХТ фольклор жамоалари иштирокидаги “Интернационал фольк” фестивали бўлиб ўтиши кўзда тутилган.

Экология, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва иқлим ўзгариши вазирлиги Ахборот хизмати

Янги тахрирдаги Конституция:

ИЖТИМОЙ АДОЛАТ ВА БИРДАМЛИК
ПРИНЦИПЛАРИ ЖОРИЙ ЭТИЛДИ

(Боши 1-саҳифада)

Шунингдек, янги тахрирдаги Конституцияда давлат қурилишининг янги стратегик мақсади – ижтимоий давлат қуриш эканлиги белгилаб берилди, ижтимоий адолат ва бирдамлик принциплари жорий этилди, инсон ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилишнинг мутлақо янги механизмларини назарда тутувчи конституциявий асослар мустаҳкамланди.

Ҳокимиятлар бўлиниши принципи ҳамда ўзаро тийиб туриш ва манфаатлар мувозанати тизимининг замонавий концепциясини ҳисобга олган ҳолда, Олий Мажлис, Ўзбекистон Республикаси Президенти ва Ҳукумати ўртасида ваколатлар қайта тақсимланди. Жойларда ҳокимлар ва халқ депутатлари Кенгашлари ваколатлари тақсимланишига асосланган давлат ҳокимиятини ташкил этишнинг янги моделининг ҳуқуқий асослари яратилди.

Давлат томонидан жамиятимизнинг барча аъзолари хотин-қизлар, ёшлар, болалар ҳуқуқла-

ри ҳимояланиши ва уларнинг жамият ва давлат ҳаётида фаол иштироки рағбатлантирилиши кафолатлаб қўйилди. Жумладан, бола ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини таъминлаш ҳамда ҳимоя қилиш, боланинг жисмоний, ақлий ва маданий жиҳатдан тўлиқ ривожланиши учун муносиб шарт-шароитларни яратиш мақсадида “Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Бола ҳуқуқлари бўйича вакили (Болалар омбудсмани) тўғрисида”ги Қонун қабул қилинди.

Бу каби мисолларни кўп келтиришимиз мумкин. Бинобарин, амалдаги норматив ҳужжатларни янги тахрирдаги Конституция нормаларига мослаштириш жараёни узлуксиз давом этмоқда. Ўзбекистон Республикаси Конституциясига киритилган янги, замонавий ва жуда муҳим нормаларнинг ҳаётга қатъий ҳамда изчил татбиқ этилиши, Президентимиз таъкидлаганидек, “Инсон қадрлари биз учун қандайдир мавҳум, баландпарвоз тушунча эмас. Инсон қадрлари деганда, биз, ав-

вало, ҳар бир фуқаронинг тинч ва хавфсиз ҳаёт кечиришини, унинг фундаментал ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлашни назарда тутамиз”.

Бугун Конституциямизнинг янги нормаларида асосий эътибор инсон, жамият ва давлатнинг барқарор ривожланишини таъминлашга қаратилганини ишонч билан таъкидлаш мумкин. Аҳамиятлиси, Янги Ўзбекистоннинг ушбу соҳалардаги халқаро мажбуриятларга қатъий содиқлигини намоён этганлиги халқаро ташкилотлар вакиллари ва экспертлар томонидан холис ва тўғри баҳоланди.

Бу эса, ўз навбатида, “Инсон шаъни ва кадр-қиммати учун” тамойили асосида халқ фаровонлигини янада юксалтириш, инсон, фуқаролик жамияти ва давлатни жадал ривожлантириш учун мустаҳкам замин яратди.

Гулруҳ АГЗАМОВА,
Олий Мажлис Қонунчилик палатаси
депутати, Ўзбекистон “Адолат” СДП
фракцияси аъзоси

Таълим соҳасидаги ислохотлар янги босқичга кўтарилди

Мамлакатимизда илм-фан ва таълим-тарбия соҳасини ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилиб, оилада фарзанд туғилганидан бошлаб, вояга етгунга қадар уни ҳар томонлама қўллаб-қувватлайдиган, ҳаётда муносиб ўрин топишига хизмат қиладиган яхлит ва узлуксиз тизим яратилмоқда.

2023 йил 30 апрель куни референдум асосида қабул қилинган янги тахрирдаги Конституцияда таълим олиш ҳуқуқининг янада ёркинроқ акс эттирилиши юксак аҳамият ва улкан маъно-мазмун касб этмоқда. Зеро, бугунги кундаги энг қиммат ресурс ҳисобланмиш инсон капиталининг яратилишида таълим тизимининг ўрни бекиёсдир.

Асосий қонунимизда олий таълим масалаларига алоҳида эътибор қаратилгани эътиборга молик. Чунки бугунги шиддат билан ривожланиб бораётган дунёда замонавий касб ва кўникмаларга эга, рақобатбардош кадрларни етказиб бериш учун олий таълим муассасаларига замонавий ёндашувни талаб этарди.

Ушбу чақириққа жавоб сифатида янги тахрирдаги Конституциямизда олий таълим ташкилотлари қонунга мувофиқ академик эркинлик, ўзини ўзи бошқариш, тадқиқотлар ўтказиш ва ўқитиш эркинлиги ҳуқуқига эга эканлиги белгиланди. Бу академик соҳада, бошқарув, илмий-тадқиқотлар олиб бориш, шунингдек ўқитиш борасидаги эркинлик олий ўқув юрларига бир қатор имкониятлар эшигини очиб берди.

Натижада қотиб қолган қолиплардан халос бўлган ҳолда замон талабларига мос ўқув режа ва ўқув дастурларини ишлаб чиқиш ҳамда улар асосида сифатли таълим бериш имконияти вужудга келди. Талабаларга ўзлари ўқийдиган фанларни танлаш имкониятини бериш орқали эса олий таълимнинг жозибдорлиги ошди.

Шунингдек, халқаро нуфузли олий таълим муассасалари ва ишлаб чиқариш ташкилотлари билан ўзаро манфаатли ҳамкорлик алоқалари ўрнатиш бўйича янги босқич бошланди. Қолаверса, талабаларни илм-фаннинг энг сўнгги ютуқлари билан таништириш ҳамда уларда кенг дунёқарашни шакллантириш мақсадида академик мобиллик дастурлари йўлга қўйилди.

Бош қомусимизнинг I-моддасида Ўзбекистон Республикасини ижтимоий давлат сифатида эълон қилиниши таълим соҳасида ҳам ўз аксини топди. Хусусан, “Давлат бепул умумий ўрта таълим ва бошланғич профессионал таълим олишни кафолатлайди”. Шунингдек, “Таълим ташкилотларида алоҳида таълим эҳтиёжларига эга бўлган болалар учун инклюзив таълим ва тарбия таъминланади” мазмунидаги кон-

ституциявий нормаларни давлатнинг ўз фуқаролари олдидаги улкан ғамхўрлиги сифатида қабул қилиш мумкин.

Халқимиз кутган ислохотларнинг энг муҳим жиҳатларидан яна бири — бу олий таълим билан ишлаб чиқариш ўртасидаги алоқадорлик интеграциясини тўғри йўлга қўйилгани бўлди, десак янглишмаймиз. Сабаби ҳамкорликсиз юқори малакали, замон талабидаги кадрлар тайёрлаш қийин.

Илгари мамлакатимиздаги йирик саноат корхоналарининг бузилиб кетиши натижасида ҳамкорлик алоқалари узилиб, таълим ўз йўлида, ишлаб чиқариш ўз йўлида фаолият юритар эди. Мамлакатимизда амалга оширилаётган кенг қамровли ислохотлар туфайли юртимизда йирик ва ўрта ишлаб чиқариш корхоналари қад кўтарди. Олий таълим билан ишлаб чиқариш ўртасидаги ҳамкорлик интеграцияси йўлга қўйилди. Бугунги кунда техника олий ўқув муассасалари талабалари нафақат янги технологиялар билан танишиш, балки уларни бошқариш амалиётига ҳам эга бўлмоқда.

Янги тахрирдаги Конституциямизда белгиланган яна бир муҳим масалага алоҳида тўхталиб ўтиш жоиз. Хусусан, унда “Мақтабга таълим ва тарбия, умумий ўрта таълим давлат назоратидадир” мазмунидаги норманинг мавжудлиги давлатнинг таълим ва тарбия соҳасидаги асосий мажбуриятларини

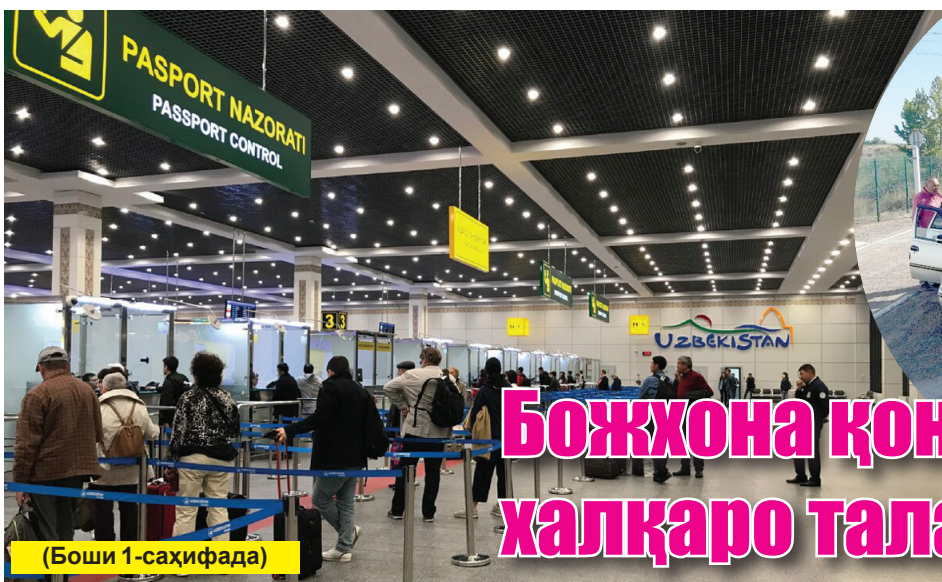
белгилаб берди.

Сўнгги бир йилда ушбу соҳадаги қонунчилик базаси ҳам сезиларли равишда такомиллашди. Хусусан, “Педагогнинг мақоми тўғрисида”ги қонун қабул қилинди. Ушбу муҳим ҳужжатда педагогларнинг ҳуқуқлари, мажбуриятлари, фаолиятининг асосий кафолатлари аниқ мустаҳкамлаб қўйилди. Меҳнатига яраша ҳақ тўлаш, рағбатлантириш ва ижтимоий ҳимоя қилиш тамойиллари кўрсатилди.

Ушбу қонунга мувофиқ, педагогнинг касбий фаолияти билан боғлиқ бўлмаган ишларга, шу жумладан, ҳудудларни ободонлаштириш ва қишлоқ хўжалиги ишларига жалб қилиш тақиқланди. Касбий мажбуриятларига тааллуқли бўлмаган маълумотларни, хусусан, битирувчиларнинг бандлиги таъминлангани ҳақидаги ҳисоботларни шакллантириши ва тақдим этишини улардан талаб қилиш ман этилди. Бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин.

Мухтасар айтганда, таълим сифатини оширмасдан туриб, келгусидаги иқтисодий ўсишни таъминлаб бўлмайди. Шу боис, бугун барча зарур куч ва ресурсларни таълим сифатини оширишга, малакали кадрларни тайёрлашга йўналтириш лозим. Зотан, таълим ва илм-фан ривожини — тараққиёт гаровидир.

Шахноза ХОЛМАҲАМАТОВА,
Олий Мажлис Қонунчилик
палатаси депутати

(Боши 1-саҳифада)

Божхона қонунчилиги халқаро талабларга

мувофиқлаштирилмоқда

Маълумот учун: Сўнги 3 йил мобайнида божхона органлари томонидан амалга оширилган ишлар натижасида эришилган кўрсаткичларнинг айримларига назар ташлайдиган бўлсак, фискал йўналишда 2023 йилда 58,4 трлн. сўм божхона тўловлари давлат бюджетига ундирилиб, 2020 йилга (24,7 трлн. сўм) нисбатан 2,4 мартага ошган. Шунингдек, 2023 йил давомида аниқланган ҳуқуқбузарликлар натижасида 9207,5 кг. гиёҳвандлик воситаларини ноқонуний айланиши олди олиниб, 2020 йилга (280,2 кг.) 32,9 каррага кескин ошганлигини кўриш мумкин.

Жаҳон иқтисодиёти таркибида мустақил Ўзбекистон ҳам ҳозирги глобал ривожланиш даври ўзгаришларига уйғун тарзда жадал ривожланиш чораларини кўриши долзарб аҳамиятга эга бўлмоқда. Жумладан, Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясида Жаҳон савдо ташкилотига (ЖСТ) аъзо бўлиш вазифаси белгиланган. Ушбу вазифа ижроси доирасида божхона органлари томонидан зарур чоралар кўрилувчи. Жумладан, божхона қонунчилигини халқаро андозаларга мувофиқлаштириш борасида олиб борилган ишлар натижасида, Ўзбекистон Республикасининг 2024 йил 27 февралдаги ЎРҚ-913-сон Қонуни қабул қилиниб, божхона тартиб таомилларини янада такомлаштиришга қаратилган нормалар Божхона кодексига киритилди ва жорий йилнинг 27 май кунидан бошлаб амалиётга жорий этилиши режалаштирилган. Кирилган ўзгаришлар божхона ишининг барча соҳаларини қамраб олган десак муболаға бўлмайди. Мазкур ўзгаришларнинг божхона тўловларига оид айрим жиҳатларининг мазмун моҳияти ҳақида маълумотлар беришни жоиз деб ҳисоблаймиз.

1. ЖСТга аъзо бўлишнинг муҳим шартларидан бири бу – 1994 йилда Марокашда имзоланган “Тарифлар ва савдо бўйича бош битимининг (ГАТТ) VII-моддасини қўллаш тўғрисидаги битим” қоидаларини Ўзбекистонда товарларнинг божхона қийматини белгилаш жараёнига тадбиқ этишдан иборат. Мазкур шартни миллий қонунчиликка имплементация қилиш мақсадида Ўзбекистон Божхона кодексининг “Товарнинг божхона қиймати” деб номланган 44-бобига янги қонунчилик нормалари киритилди.

Шунингдек, божхона қийматини аниқлаш товарларнинг ихтиёрий ёки сохта божхона қийматидан фойдаланишга асосланмаслиги кераклиги белгилаб қўйилди. Божхона ҳудудига олиб кириладиган товарнинг божхона қийматини имкон қадар 1-усулда (товарга доир битимнинг қиймати бўйича) баҳолашни белгиланди.

Маълумот учун: 2023 йилда импортга расмийлаштирилган божхона юк декларацияларининг 64 фоизидан 1-усул асосида божхона қиймати белгиланган бўлиб, ушбу кўрсаткич 2020 йилга нисбатан 39 фоизга ошганлигини кўриш мумкин. ЖСТ талабларига мувофиқ, Кодексга киритилган янги нормалар асосида мазкур кўрсаткични 90 фоиздан ошириш режалаштирилган.

Тушунтириш. Мазкур ўзгаришлар импорт товарларини божхона қийматини аниқлашда имкон қадар битим қийматидан фойдаланишга яъни, олиб кириладиган товарга доир битимнинг қиймати бўйича баҳолаш имкониятини янада оширишга замин яратади. Шунингдек, божхона тўловларини ҳисоблаш учун асос бўлиб хизмат қилувчи товарларнинг божхона қийматини белгилашда жаҳонда умумэтироф этилган қоидалардан фойдаланишга эришлади.

Ушбу нормалар жорий қилиниши орқали ташқи иқтисодий фаолият иштирокчилари томонидан хориждан товарларни ҳақиқий сотиб олиш нархи ва Ўзбекистонга олиб келиш билан боғлиқ бошқа харажатларни ўз ичига олган божхона қийматига асосланган божхона тўловларини тўлиқ ва тўғри ҳисоблашга эришилиб, божхона идоралари ва бизнес вакиллари ўртасида ўзаро ишонччи янада мустаҳкамлайди ҳамда давлат бюджетига тушумларининг тўлиқлигини таъминлайди.

Кодексга киритилган янги нормани божхона амалиётида қўллаш механизмини тўғри ва тўлиқ таъминлаш мақсадида божхона ҳудудига олиб кириладиган товарнинг божхона қийматини назорат қилиш тартибини ишлаб чиқиш ва Ҳуқуқ қарори билан тасдиқлаш юзасидан Божхона қўмитаси томонидан зарур чоралар кўрилувчи.

2. Кодекснинг “Тариф имтиёзлари” деб номланган 297-моддаси 16-

банд билан тўлдирилиб, товарларни қайта ишлашда ҳосил бўладиган чиқиндиларни экин муомилага чиқариш (импорт) божхона режимига жойлаштирилганда божхона божи тўлашдан озод қилинди.

Тушунтириш. Биргина мисол келтирадиган бўлсак, Россия Федерацияси ва Қозоғистонда етиштирилган буғдойни тадбиркорларимиз томонидан Ўзбекистонда қайта ишлаб, тайёр ун ҳолида реэкспорт қилиш тизими ҳозирги кунда етарли даражада шаклланиб улгурди. Қайта ишлаш натижасида ҳосил бўлган чиқинди-кепакни мамлакатимизда чорва молларини озуқа билан таъминлаш иқтисодиётимиз учун фойдали ҳисобланади.

Қайта ишлаш саноатининг ривожланишига шароит яратиш мақсадида, кепакни импортга расмийлаштиришда бож тўлашдан озод этилиши назарда тутилмоқда. Бунинг натижасида мамлакатимизда қайта ишлаш саноатини янада ривожланишига имкон яратилади.

Маълумот учун: иқтисодиёти ривожланган хорижий давлатлар (мисол учун Хитой) дастлаб 20-асрнинг 90-йилларида ўз ҳудудида товарларни қайта ишлаш саноатини йўлга қўйиш ва ривожлантириш мақсадида мазкур йўналишда тадбиркорларга зарур шарт шароитларга яратиш мақсадида преференция ва имтиёзлар тизимини яратган.

3. Кодекснинг “Божхона тўловларини тўлаш бўйича қарздорлик” деб номланган 347-моддаси “агар божхона тўловларини тўлаш бўйича қарздорлик базавий ҳисоблаш миқдорининг йигирма фоиздан ошмаса, у шакланмайди” деган норма билан тўлдирилди. Тушунтириш. Ҳозирги кунга қадар божхона амалиётида қарздорлик суммаси кам ёки кўп бўлишдан қатъий назар ундирилган эди. Хорижий давлатларда божхона тўловларини тўлаш бўйича қарздорлик суммаси жуда кам миқдорда бўлган тақдирда кечиб юбориш ёки ундирмаслик тажрибаси мавжуд. Мазкур тажрибадан келиб чиқиб, Ўзбекистонда ҳам 68 минг сўмдан кам бўлган сумма божхона тўловларини тўлаш бўйича қарздорликни келтириб чиқармаслиги белгилаб қўйилди.

Маълумот учун: ушбу суммани

белгилашда Кодекснинг 358-моддасида белгиланган норма асос қилиб олиниб, ортиқча тўланган божхона тўловларининг суммаси базавий ҳисоблаш миқдорининг йигирма фоиздан (68 минг сўмдан) ошмаса божхона органлари томонидан қайтарилмаслиги белгиланган. Яъни, 68 минг сўмгача бўлган ортиқча тўланган суммани тўловчи қайтариб олмайди, шунингдек 68 минг сўмгача бўлган қарздорлик тўловчидан ҳам ундирилмайди.

4. ЖСТга аъзо бўлишнинг муҳим талабларидан яна бири – Интеллектуал мулк ҳуқуқининг савдога оид жиҳатлари тўғрисидаги битими (TRIPS) нормаларини миллий қонунчиликка имплементация қилишдан иборат. Тушунтириш. Ўзбекистонда интеллектуал мулк ҳуқуқини ҳимоя қилиш борасида кенг қўламли ислохотлар амалга оширилмоқда. Жумладан, ташқи иқтисодий фаолият соҳасида ҳам савдо белгиларини ноҳалол рақобатдан ҳимоялаш долзарб йўналишга айланган. Божхона чегараси орқали олиб ўтиладиган товарларга нисбатан Интеллектуал мулк объектлари реестрини юритиш юзасидан тадбиркорларга хизмат кўрсатиш ҳуқуқи қонуности ҳужжатларда божхона органларига берилган. Ҳозирги кунда 500дан ортиқ тадбиркорлар мазкур хизмат туридан фойдаланиб келмоқда. Юқоридагилардан келиб чиқиб, мазкур хизмат тури Кодекснинг 291-моддасига ҳам киритилди.

Юқорида Божхона кодексига божхона тўловларига оид киритилган айрим ўзгаришлар борасида фикрлар баён этилди. Мазкур ўзгаришлар Ўзбекистон қонунчилиги ва ЖСТга аъзо бўлиш борасидаги талаблар ўртасидаги тафовутларни қисқартириш ҳамда мувофиқлаштиришга хизмат қилади.

Шунингдек, жаҳон бозори конъюнктурасида юз бераётган кескин ўзгаришлар мамлакат ташқи савдосига бевосита ўз таъсирини ўтказди. Бу ўзгаришларга мос равишда нафақат қонунчилигини балки, божхона хизмат ўз фаолиятини ҳам мобил тарзда мослаштириб боришни тақозо этади.

Айниқса иқтисодий интеграцион жараёнларнинг чуқурлашиши, интернет орқали савдони ва криптоактивлар бозорини ривожланиши асосида миллий божхона қонунчилигини мунтазам такомиллаштириб бориш ҳамда рақамли технологияларни қўллаш қўламини кенгайтириш, божхона маъмурчилигини самарали ташкил этиш орқали божхона процедуралари ва тартиб тамойилларининг соддалаштириш эвазига ташқи савдони ривожлантиришга кўмаклашувчи давлатнинг асосий бўғинига айланиши мумкин.

А. ШАДМАНКУЛОВ,
Божхона қўмитасининг
Божхона институти кафедра
бошлиғи, доцент.
Ж. ИСОМУРОДОВ,
Божхона қўмитаси Божхона
тўловлари бошқармаси бош
инспектори

ИНСОН ХОТИРА БИЛАН ТИРИК, ҚАДР ИЛА УЛУҒДИР

Хотира шундай рухий-маънавий қудрат-ки, у инсоннинг инсонлигини англагувчи, уни ўтмиш ва истиқбол билан боғлаб турувчи буюк қадрият, илохий қудратдир. Хотира тинчлиги – туйғулар тинчлиги, хотира ёрқинлиги – рух ёрқинлиги, хотира тозаллиги – ҳаёт тозаллиги, ўйлар, орзу-мақсадлар, интилишлар покизалигидир.

Хотирлаш – халқ манфаати учун курашган, эл-юрт хурматига сазовор бўлган кишиларни эслашдир. У оламдан ўтган аждодларни эслашгина эмас, асрлар мобайнида Ватан учун курашда ҳалок бўлганлар хотирасини хурматлаш ҳамдир.

Халқ хотираси деганда киши кўз ўнгидан Ватан ибтидосидан бугунга қадар шу юрт, шу халқ деб курашган, куч-қудрати, ақл-заковатини аямаган, керак бўлса, шу йўлда жон фидо қилган не-не буюк зотлар кўз ўнгидан бир-бир ўтади. Шу билан бирга Спитамен, Широқ, Туркун Хотун, Махмуд Торобийг, Соҳибкирон Амир Темур, Мирзо Улуғбек, Заҳириддин Муҳаммад Бобур, Жалолиддин Мангуберди, Нажмиддин Кубро ва халқ орзу қилган эркинлик учун курашган Қодирий, Бехбудий, Мунавварқори, Чўлпон, Авлоний, Фитрат, Усмон Насоир ёдга тушаверади.

Аждодлар руҳига хурмат халқимизнинг энг олий фазилатларидан биридир. Ўзбек халқи ватани, халқининг фаровонлиги, тинчлиги йўлида жонини фидо этган фарзандларини ҳеч қачон унутган эмас.

Инсоннинг қадри, хурмати ҳар доим эъзозга лойиқ. Халқимизга хос хислатлар ҳақида айтадиган бўлсак, албатта, кадр-қиммат, меҳр-оқибат каби фазилатлар тилга олинади. Кечаги кун сабоқларини, халқимиз келажаги йўлида жон фидо қилган инсонларни хотирлаш бугунги кунимизни кадрлашга ўргатади. Хотира бу – тарих. У кечаги ўтмишни, аждодлар ўғитини, миллий меросимизни англаб турувчи – муқаддас китоб зарваракларидек ҳаётимизни ёритиб туради. Шу боис, инсон ўз хотира бойликларини кадрлайди.

Инсонга ҳар қуни тинчлик-осойишталик ва хотиржамлик керак. Тин-

члигини йўқотган инсон ҳам, мамлакат ҳам асло хотиржам бўла олмайди. Тинчлик-хотиржамлик – тараққиёт гаровидир. Бинобарин, биз азал-азалдан тинчликсевар халқимиз. Айнан шу ғоя тарғибига бағишланган буюк миллий маънавий меросимиз бор. Уларнинг барида тинчликнинг қадрига етиш тарғиб этилади, уруш эса батамом қораланади.

Бутун дунёда миллионлаб инсонларнинг қурбон бўлишига сабаб бўлган, мислсиз йўқотишлар, талафот ва мусибатлар олиб келган Иккинчи жаҳон уруши башарият тарихидаги энг даҳшатли, қонли қирғин бўлганини, орадан қанча йиллар ўтсада, эзгу нијатли дунё аҳли ҳеч қачон унутмайди. Манбаларда келтирилишича, урушдан олдин Ўзбекистонда 6 миллион 551 минг аҳоли яшаган бўлса, шундан 1 миллион 950 минг 700 нафар юртдошимиз жангларда бевосита иштирок этди. Аёвсиз урушдан омон қайтиш насиб этган 1 миллион 54 минг 298 нафар юртдошимизнинг 870 минг 942 нафари яраланган ва ногирон эдилар.

Биз кўпинча Хотира ва кадрлаш кунда иккинчи жаҳон уруши йилларида фронтда ва фронт ортида ғалабани қўлга киритиш учун курашганларни кўпроқ эслаймиз, юқорида қайд этиб ўтганимиздек, давлатчилигимизнинг қадимги даврларидан то мустақиллик давригача юрт озодлиги учун курашган авлод-аждодларимиз ҳақида фикр юритсак мақсадга мувофиқ бўлар эди.

Дастлаб жойларда миллий маданиятни қайта тиклаш, халқ турмушини яхшилаш муаммоларига диққатни жалб этишга уринган раҳбар ходимлар ва ижодий зиёлийлар йўқ қилинган эди. Айнан шу муносабат билан республикамизнинг Турор Рисқулов, Абдулла Раҳимбоев, Назир Тўрақулов, Иноғомжон Хидиралиев, Қайғисиз Атабоев, Султонбек Хўжанов сингари машҳур арбоблар миллатчиликда айбландилар. Ижтимоий-иқтисодий ривожланишнинг муқобил йўллари амалга оширишга уринган кишиларга гуруҳбозликка қарши кураш шиори остида айблар қўйилди. Кейинчалик “иноғомовчилик”, “18 лар гуруҳи”, “қосимовчилар” деб ном олган ишлар худди ўша пайтларида тўқилган эди.

1929 йил охирида атоқли маърифатчи Мунаввар Қори Абдурашидхонов бошчилигидаги “миллий истиқлол” ташкилотининг аъзолари қамокқа олинди. Қамалган 85 нафар

аъзодан 15 таси отиб ташланди, қолганлари эса тузатиш-меҳнат лагерларига жўнатилди. Йирик жамоат арбобларидан Маннон Абдуллаев (Рамз), Носир Саидов, Махмуд Ходиев (Боту), Ҳосил Василов, Собир Қодиров ўлим жазосига ҳукм этилди, кейинчалик бу ҳукм узоқ муддатли қамок жазоси билан алмаштирилди.

1930 йили Давлат банки аппаратида тозалаш ўтказилиб, бир қанча раҳбар ходимлар қамокқа олинди. Республика Олий судининг собиқ раиси Саъдулла Қосимовнинг иши билан боғлиқ “қосимовчилик” деган, ишлар тўқиб чиқарилди.

Ўзбекистонда янги қатағонлик партия ва Давлат олдида катта-катта хизматлар қилган атоқли арбобларни қамокқа олишдан бошланди. Сиёсий бошқарма органлари (ОГПУ) Ф.Хўжаев, А.Икромов, Д.Манжара, С. Сегизбоев, А.Каримова ва бошқалар хусусида советларга қарши кўпуровчилик ишларини тўқиб чиқардилар.

Туркистон заминининг илғор вакиллари истиқлол учун, эрк ва миллий-озодлик учун кураш олиб борди. Турли манбаларда таъкидланишича, бу курашда 1 миллион 900 минг нафар туркистонликлар ватандан бош олиб хорижий мамлакатларга чиқиб кетган, 1 миллион 700 минг киши Сибир, Узоқ Шимол, Украина, Шимолий Кавказ, Урал, Қозоғистон, Узоқ Шарқ ва Волгабўйи районларига бадарға қилинган.

1937–1939 йиллар оралигида Ўзбекистон ССР Ички ишлар халқ комиссарлиги томонидан 41 минг нафардан кўпроқ киши қамок жазосига маҳкум этилди. Шулардан 37 минг нафардан кўпроғи судланган, 6 минг 920 киши отиб ташланган.

Ажойиб фан захматкашлари, қобилиятли ижод соҳиблари, маданият жонқўярлари сталинча қатағонликнинг айбсиз айбдорлари, бегуноҳ қурбонлари бўлдиларки, буни ҳеч нарса билан оқлаб бўлмайди. Бундай мислсиз аянчли қисматга, жисмоний йўқ қилинишга маҳкум этилган сиймолар орасида А. Қодирий, А.Фитрат, А.Чўлпон, К. Алиев, Ш.Сулаймон, У. Носир, О.Хошим, М.Суфизода, А.Ёқубов, Миён Бўзрик, Солихов сингари ўзбек халқининг маънавий мулкига бебаҳо ҳисса қўшган ўнлаб унинг ажойиб ўғлонлари борлиги бизни чуқур қайғу ва изтиробга солади.

30-йилларда кўпгина ҳалол ўқитувчилар ҳам «халқ душмани» деб эълон қилинди. Уларнинг фарзандлари эса,

бундай «ёрликни» олган бошқа кишилар фарзандлари сингари комсомол аъзолигидан ўчирилиб, мактаблардан ҳайдалдилар. Турли даврларда Маориф халқ комиссарлигига бошчилик қилган Усмонов, Каримов, Ризаев, Рамзий каби собиқ халқ комиссарларининг ҳаммаси халқнинг ашаддий душмани бўлиб чиқдилар.

12 ёшдан бошлаб ўлим жазосини қўллаш мумкин бўлиб қолди. Ўсмирларнинг катталар билан биргаликда қатл этилган ҳоллари ҳам содир бўлди.

30-йиллардаги Қатағонлар асосан партия, совет, хўжалик ва ҳарбий кадрларга бўлган бўлсада 40-50-йиллардаги Қатағонлар эса асосан маданият ва илм фан арбобларига тааллуқли бўлди. М.Шайхзода, Шукурулло, Фулом Алимов ва яна бир қанча шоир, ёзувчилар 1951 йилда “совет тузимига қарши миллатчиликда” айбланиб қамокқа олиндилар.

Сталин шахсига сиғиниш туфайли руй берган Қатағонлик сиёсати собиқ мамлакат миқёсида 50 миллиондан ортиқ кишини ўз домига торди.

Маърифатпарвар Абдурауф Фитрат бухоролик талабаларни Германияга юбориш ташаббускорларидан бири эди. 1922 йилнинг кузида Германияга таҳсил олиш учун Бухоро Халқ Совет Республикаси (БХСР) томонидан йўланган 55 талаба орасида Баҳовуддин Аминжонов ҳам бор эди. Баҳовуддин Аминжонов тиббиёт соҳасининг сил касалликлари бўйича мутахассиси бўлиб етишди. 1937 йил 24 январь куни Баҳовуддин Аминжонов 1922-29 йилларда Германия ва Польшада ўқиган, “Мустақил Туркистон” аксилсовет ташкилотининг аъзоси, Польша разведкасига жосуслик мақсадида ёлланган, деган тухматлар асосида қамокқа олинди. Унинг ортидан турмуш ўртоғи Танзила ва 3 ёшли қизи Суриялар қон йиғлаб қолдилар. 1938 йил 9 октябрь куни бўлган “учлик” суди атиги 15 дақиқа давом этди. Баҳовуддин Аминжоновга ўлим жазоси тайинланди ва ҳукм ўша кунёқ ижро этилди.

Тинчлик – барча халқларнинг, шунингдек, ўзбек халқининг ҳам азалий орзуси бўлиб келган. Тинчлик инсонпарвар ва бағрикенг халқимизнинг тили ва дилидан мустаҳкам жой олган энг олий қадрият ҳисобланади. Чунки тинчлик бор ерда ривожланиш, тараққиёт бўлади.

Б. ҚОДИРОВ,
Ижтимоий-маънавий тадқиқотлар
институтининг бўлим бошлиғи

БЕБАҲО МУЛК

Тил миллат руҳининг кўзгуси. Унда миллатнинг фикр-ўйлари, орзу-умидлари, хис-туйғулари акс этади. Тилдаги ҳар бир сўз инсон тафаккури ва туйғусининг ифодасидир.

Ҳар қандай тилни ўрганиш ва ривожлантиришда, унинг назарий-методик асослари катта ўрин тутди. Бу борада кейинги йилларда “Ўзбек тилининг изохли луғати”, “Алишер Навоий қомуси”, “Заҳириддин Муҳаммад Бобур энциклопедияси”, “Фалсафа” қомусий луғати, “Ўзбекистон юридик энциклопедияси”, “Ислоҳ энциклопедияси”, “Маънавият: асосий тушунчалар луғати”, “Педагогика: энциклопедия”, “Тарих атамалари луғати”, “Адабиёт-шунослик луғати”, “Юридик атамалар луғати” каби 40 дан зиёд фундаментал ишлар нашр этилганлиги она тилимизни ҳар томонлама юксалтириш йўлида қўйилган муҳим қадамлардан бўлди.

Ўзбек тилининг электрон миллий корпуси ва дастурий маҳсулотларнинг ўзбекча иловаларини яратиш, давлат тилини пухта билиш ва уни Интернет тармоғида оммалаштириш бўйича олиб борилаётган тадқиқот ишлари ҳам эътирофга моликдир.

XX аср бошларидаги адабий меросимиз тўлиқ тиклана бошлагач, аён бўлдики, жадидларда сингармонизм тўлиқ сақланиб қолган экан. Буни Чўлпоннинг “Кишан кийма, бўйин эгма, Ки, сен ҳам хур туғилгонсен” деган сатрлари ҳам, илк ўзбек романининг “Ўтган кунлар” эмас, балки “Ўткан кунлар” шаклида ёзилгани ҳам тасдиқлайди.

Ўтган аср бошларида маърифатпарвар жадид боболаримиз “Тилда, фикрда, ишда бирлик” деган эзгу ғоя

асосида майдонга чиқиб, халқимизни мустамлака зулмидан халос қилиш, уни замонавий илм-фан, касб-хунар ва маданиятга ошно этиш учун улкан ишларни амалга оширган эдилар. Афсуски, сиёсий-ижтимоий ҳаётимиздаги туб бурилишларга қарамасдан, тилшунос олимларимизнинг сингармонизмга муносабати ўзгармай қолаверди. Бугунги кунда туркий олам бирлиги, унинг умумий қадриятларини тиклаш масаласига нафақат зиёлилар, балки давлат раҳбарлари даражасида ҳам катта эътибор берилмоқда. Мамлакатимиз Туркий давлатлар ташкилоти ҳамда Халқаро туркий маданият ташкилоти – ТУРКСОЙга аъзо бўлди. Ушбу ташкилотнинг нуфузли анжуманлари, маданий тадбирлари юртимизда ҳам кенг миқёсда ўтказилмоқда. Бизда тил сиёсати бутунлай ўзгарди. Ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги макомини ошириш бўйича тарихий фармон ва қарорлар қабул қилинди. 21 октябрь Ўзбек тили куни сифатида кенг байрам қилинади. ОАВда, интернетда ўзбек тилининг нуфузини ошириш, лотин графикасидаги жорий имломизни тақомиллаштириш юзасидан турли фикрлар, таклифлар билдирилмоқда. Бу жараёнда сингармонизм масаласида ҳам баҳс-мунозаралар бўлиб турибди.

Буюк жадидпарвар бобомиз Чўлпон “Биз болаларимизга бошланғич таълимда албатта она тилини ўргатишимиз керак. Натигада болаларда

миллатга, ватанга нисбатан меҳр пайдо бўлади”-деганда ҳақ эди. Ўзбек тилига нописандлик акс этгани боис ижтимоий тармоқларда кизгин эътирозларга сабаб бўлган реклама ролигига Абдулла Қодирий номидаги ижод мактаби ўқувчилари ўзига хос муносабат билдиришди.

“Ўзбек тили камбағал эмас, балки ўзбек тилини камбағал дегувчиларнинг ўзи камбағал. Улар ўз нодонликларини ўзбек тилига тўнкамасинлар”. (Абдулла Қодирий)

Яна бир мисол “Менинг юртим” телеканалнинг “Марказий студия” дастурида рус миллатига мансуб ва ўзбек тилида равон сўзлаша оладиган ўқитувчи ҳақида лавҳа намойиш этилди. Эътиборлиси, ўша ўқитувчи ўқувчиларга тарих, хусусан, Ўзбекистон тарихи фанидан дарс бериб келаётган экан.

Тилимизни ўрганиш, давлат тилида сўзлашиш ва ўзбек тилининг мавқеи борасида хоҳиш бўлса бас. Бу йўлда ҳеч нима тўсқинлик қила олмаслигига мана шундай ўқитувчилар яққол мисолдир. Ана шундай муштарак мақсадлар, умуммиллий бирлик ва аҳиллик бугун биз учун ҳар қачонгидан ҳам муҳим аҳамият касб этмоқда. Ҳозирги ўта кескин ва таҳликали замонда фақатгина шу асосда ўз миллий манфаатларимизни қатъий ҳимоя қилишга, жумладан, она тилимизни асраб-авайлаш ва бойитиш, уни илм-фан, иқтисодиёт, таълим, тиббиёт, ахборот-коммуникация, дипломатия ва бошқа муҳим йўналишларда таъсирчан мулоқот воситасига айлантириб, тараққиёт суръатларига уйғун ҳолда ривожлантиришга, халқа-

ро нуфузини муносиб даражага кўтаришга эриша оламиз.

Бинобарин, улуғ шоиримиз Эркин Воҳидов айтганидек, “Она тили – умуммиллат мулки. Демак, тил олдидаги масъулият ҳам умуммиллий бўлиб, бу ёлғиз тилшуносларнинг эмас, бутун миллатнинг иши” эканини доимо ёдда тутишимиз лозим.

Мамлакатимизда ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги ўрни ва аҳамиятини ошириш, уни бўй-басти ила ривожлантириш масаласини биз миллий ўзлигимизни англаш, миллат руҳини сақлаб қолиш, ёруғ келажагимизни таъминлашнинг энг муҳим омили, деб билишимиз керак. Шу эзгу мақсад йўлидаги амалий ҳаракатларимиз туфайли жамиятимиз ҳаётида давлат тилининг қўлланиш доираси тобора кенгайиб борса, у халқ дилининг чинакам кўзгусига айланиши шубҳасиз. Айниқса, кейинги йилларда ўзбек тили нуфузли халқаро анжуманлар, жумладан, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти минбаридан мунтазам янграб келаётгани барчамизга ғурур-ифтихор бағишлаш билан бирга, дунёда она тилимизни ўрганишга интилаётган инсонлар сафини ҳам тобора кенгайтирмоқда.

Хулоса қилиб айтганда, тилимизни асраб-авайлашда ва равнақ топтиришда албатта бизнинг ўзимиз масъулмиз. Она тилимизда кўпроқ миллий контент яратилиши ва албатта барча соҳаларда ўзбек тилида иш олиб борилиши мақсадга мувофиқдир. Айни пайтда ёшлар кўп фойдаланадиган ижтимоий тармоқларда ҳам платформалар яратиш, уларда ўзбек тилида фаол, чиройли, равон, хатосиз сўзлаша оладиган контентларни жойлаштириш ҳам яхши самара беришига ҳеч бир шубҳа йўқ.

Абдумурод НОРБОВ.

МИЛЛАТ ҚАЛҚОНИ

Ёшларда ватанпарварлик ғояларини шакллантиришда она тили ва адабиёти фанининг ўрни алоҳида. Агар ўрганиб чиқсак, умумий ўрта таълим тизими йўлга қўйилган мамлакат борки, уларнинг барчасида бу асосий фан сифатида ўқитилади.

Мамлакатимиз таълим тизимида ҳам она тили ва адабиёти ўқувчиларнинг мактабнинг бошидан охиригача ажралмас ҳамроҳи бўлган фан. У оддийгина сўзларнинг маъносини тушунишдан бошланиб, адабиётнинг сирли оламини таништириш билан давом этади. Бу фан ўқувчи учун қанчалик завқли олам бўлса, шу фанни ўргатувчи устоз учун шараф йўлидир.

Мен ҳамisha ана шундай шараф йўлида эканимдан фахрланиб яшайман. Бирор ўқувчингиз сиз туфайли ўз она тилида шеър ёд олса ва ана шу шеър қалбида яхшилик куртакларини пайдо қилса, бундан ортиқ муқофот борми? Аслида, ватанпарварлик йўлида вазибаларимиз каттаю кичиклиги, қийин ёки осонлигини билан фарқ қилиши мумкин, аммо долзарблиги билан барчага баробар. Қайсидир бўғинда оксаш бўлар экан, барчанинг меҳнати айнан шу нуқтани, деб заволга юз тутиши турган гап.

Шу боис мен ўз касбимнинг масъулиятини хис қилган ҳолда ҳар доим унга чин дилдан ёндашишга ҳаракат қиламан. Тан олиш керак, касб чарчоғи, яна бошқа сабаблар билан баъзан кишида ҳаракатсизлик пайдо бўлади. Аммо бунинг даъвоси озгина бўлса ҳам эътибор ёки эътирофдир.

2023 йил 22 декабрь куни Республика Маънавият ва маърифат кенгашининг кенгайтирилган мажлисида Президентимиз томонидан ўзбек тили ва адабиёти фани ўқитувчилари ҳам

халқаро сертификатга эга бўлган бошқа фан ўқитувчиларидан кам бўлмаган миқдорда қўшимча ҳақ билан таъминланиши кераклиги, шу мақсадда миллий сертификатга эга бўлган ўзбек тили ва адабиёти фани ўқитувчиларига келгуси ўқув йилидан бошлаб 50 фоиз устама тўланиши айтилган эди. Бу хушxabарни мамлакатимиздаги минглаб ўзбек тили ва адабиёти ўқитувчилари қаторида мен ҳам жуда катта хурсандчилик билан кутиб олдим.

Бу биз, устозлар учун муносиб рағбатдан ташқари ёшларнинг ўзбек тили ва адабиёти соҳасини танлаш қамровини ҳам оширади. Истаймизми-йўқми, бугунги давр бозор иқтисодиёти қонунларига таянади. Ўз-ўзидан касб танлаш ҳам. Давлатимиз раҳбарининг мазкур ташаббуси эса ўзбек тили ва адабиётининг нуфузини янада ошириб, соҳа танлаш босқичида турган ёшлар олдида унинг хорижий тиллар билан бир қаторда бўлишига замин ҳозирлади.

Бироқ, бу ерда фақатгина моддий манфаат кўпайди, десак тўғри бўлмайди. Бугун интернет асри. Бу эса айнан у орқали кундалик ҳаётимизга турли хил маданиятлар кириб келаётганини англатади. Ана шундай даврда тилнинг, миллий адабиётнинг кучидан фойдаланмас, уни янада оммалаштирмас эканмиз, булардан айрилиб қолиш эҳтимоли ортаверади. Бу вазибаларнинг эс ким амалга оширади. Шубҳасиз, тил ва адабиёт ўқитувчилари.

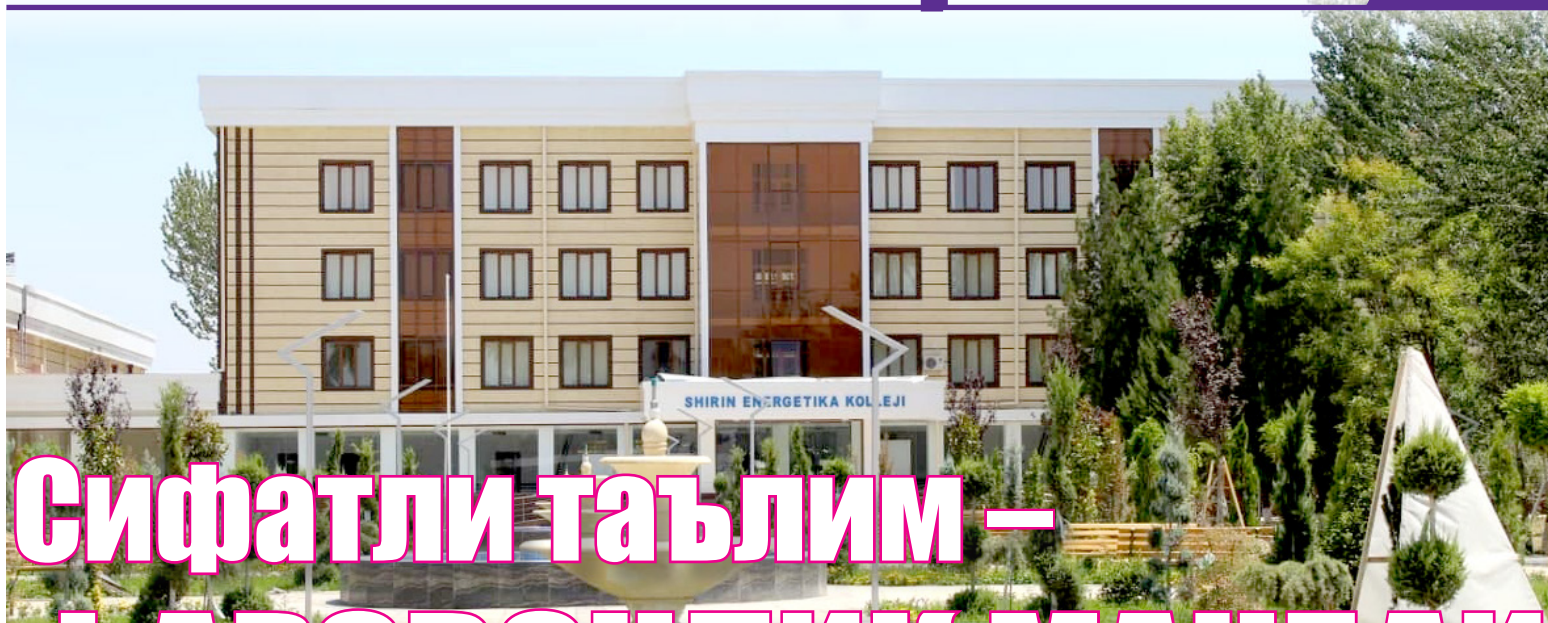

Биз устозлар мактабда ўз бурчимизни масъулият билан давом этаверсак, ўқувчиларнинг қалбида тилга муҳаббат оловини янада баландлатаверсак, ишонаманки, ҳеч бир куч миллатимизнинг хос қиёфасини ўзгартира олмайди.

Шу ўринда худди ўзим каби касбдошларимга касбимизга янада янги куч билан киришишимиз кераклигини, бугунги давр воқеаларида бизнинг иштирокимиз нақадар зарурлигини таъкидлашни ўринли, деб биламан. Сабаби, кескин чайқалишларни бошдан кечираётган замонда фақатгина яхши таълим олаётган, тарихини ва адабиётини чуқур билган миллатларгина ўзлигини сақлаб қола олади.

Ота-оналаримиз ҳам ўқитувчилар билан ҳамнафас, ҳамкорликда ҳаракат қилсалар, фарзандининг мактабдан ташқари, бўш вақтини тўғри ташкил этсалар айни муддао бўлмайди. Зеро, уйда ҳам, мактабда ҳам яхши муҳитда нафас олаётган бола қалбида ёт ғоялар бўлмайди, эзгу мақсадлардан бир зум ғишмайди. Муҳими эса ана шундай муҳитни ярата олишимиз.

Гулнора БОЗОРОВА,
Юнусобод туманидаги 9-ИДУМ
ўқитувчиси

Сифатли таълим – ФАРОВОНЛИК МАНБАИ

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2024 йил 5 февраль кунги кенгайтирилган видеоселектор йиғилишида таълим соҳасидаги устувор вазифаларнинг белгилаб берилганлиги ҳар биримизни чуқур мушоҳада қилишга, соҳага ўта масъулият билан ёндашишга даъват этади. Айниқса бу борада профессионал таълимга, касб-ҳунар ўргатиладиган мактабларда амалий ишларга қатъий эътибор қаратилиши, “Касбий таълим устаси” лавозими жорий этилиши алоҳида таъкидланди.

Республика бюджетидан йирик жиҳозларнинг харид қилиниши, ўқувчиларни касб-ҳунарга йўналтирадиган мутахассислар меҳнатига ҳақ тўланиши, маҳаллий бюджет маблағлари ҳисобидан устахоналар зарур хомашё билан таъминланиши айтиш мумкин. Айнан шу ўринда профессионал таълим билан олий таълим дастурларининг ўзаро узвийлигини таъминлаш борасида ўртага қўйилган вазифалар бизни беҳад қувонтирди. Узвийликни таъминлашга қаратилган янги дастурларнинг босқичма-босқич ишлаб чиқиши ва 2024/2025 ўқув йилидан бошлаб амалиётга жорий этилиши таъминландиган бўлди.

Эндиликда шуни мамнуният билан айтиш мумкинки, таълим билан ишлаб чиқариш корхоналари ўрта-

сидаги алоқаларни тубдан яхшилаш, амалиётда илғор фан ютуқларидан, замонавий технологиялардан унумли ва самарали фойдаланиш, ёшларимизни тадбиркорликка кўпроқ жалб этиш бугунги куннинг долзарб вазифасига айланди.

Ана шулардан келиб чиқиб, Ширин энергетика коллежи бир неча йилдан бери Саудия Арабистонининг ACWA POWER компанияси билан ҳамкорликда иш олиб бормоқда. Коллежимизда 4 та йўналиш бўйича мутахассис кадрлар тайёрлашга келишганмиз. Шуниси эътиборлики, танланган йўналишларда тахсил олаётган ўқувчиларимизга 5 та фан, яъни математика, физика, информатика, кимё ва инглиз тили фанлари бўйича чуқурлаштирилган ҳолда ўқитиш йўлга қўйилган. Махсус гуруҳлар-

да ана шу тарзда ўқитилаётган 250 нафардан ортиқ ўқувчиларимиз оддий гуруҳлардан фарқли ўларок 4 академик соат кўп ўқишади. Бундан ташқари тажрибавий гуруҳларимиз 3-босқичда қўшимча махсус дастур асосида инглизча ўқитилади.

Бундан кўзланган мақсад эса уч йиллик дастурни тугатган ўқувчиларимиз халқаро стандарт талабларига жавоб берадиган, инглиз тилида ўз соҳаси бўйича бемалол мулоқот қила оладиган ва қисқа муддатларда бандлиги таъминландиган замонавий кадрлар бўлиб шаклланишини йўлга қўйишдан иборат.

Бу жуда муҳим масала. Ахир, бизнинг ёшларимиз ҳам халқаро стандартларга мос тарзда билим олса ва шунга яраша муносиб меҳнат ўринларига эга бўлса, бу қандай яхши!

Ёшларимизда миллий ғурур ва ватанпарварликни шакллантириш мақсадида маънавий-маъфирий учрашувлар ташкил қилмоқдамиз. Коллежга ташриф буюрган йирик компаниянинг раҳбарлари ва хорижий ҳамкорлар иштирокидаги жонли мулоқотлар ва унда айтилган илиқ фикрлар, эътирофлар ўқувчи-ёшларимиз хотирасида узок вақт сақланиб қолиши шубҳасиз.

Президентимиз Шавкат Мирзиёев таъкидлаганидек, мамлакатимизда илм-фан ва таълим соҳасида янги давр бошланди. Биз ўқувчиларимизга шу нарсани тушунтиришимиз ва уқтиришимиз лозимки, илм-фанга таянган ҳолда иш олиб борилгандагина юксак марраларга, муваффақиятларга эришиш мумкин. Ўйлайманки, бизнинг ёшларимиз аждодларга муносиб ворис бўлиб, ўзларининг илмий ва маънавий салоҳиятларини тобора юксалтириб бораверадилар ва ўз олдларига қўйган улкан мақсад йўлида асло ортга чекинмайдилар. Уларнинг бугунги шижоати, кўзларида чақнаб турган олов ана шундан далолатдир.

**Ал Форобий ХУСАНОВ,
Ширин Энергетика коллежи
директори.**

ЖАМИЯТ

Муассислар:

Ўзбекистон
Республикаси
Экология, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва иқлим ўзгариши вазирлиги

Тадбиркорлар ва ишбилармонлар ҳаракати – Ўзбекистон Либерал-демократик партияси.

Ўзбекистон
Нодавлат нотижорат ташкилотлари миллий ассоциацияси.

Ўзбекистон
Савдо-саноат палатаси.

**Бош муҳаррир
Мақсуд ЖОНИХОНОВ**

Газета таҳририятнинг компьютер бўлимида саҳифаланди.
“Шарқ” нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида чоп этилди.

Манзил:
Буюк Турон кўчаси 41.
Буюртма рақами Г-510
Адади: 1015.

Пайшанба куни чиқади.
Қоғоз бичими А-3,
ҳажми 2 босма табок.

Баҳоси келишилган нарҳда.
Газета Ўзбекистон матбуот ва ахборот агентлигида
2006 йил 0010-рақам билан рўйхатга олинган.

ISSN 2010-7722

Газетанинг полиграфик жиҳатдан сифатли чоп этилишига “Шарқ” нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси масъул.

Тошкент шаҳри,
Юнусобод тумани,
Боғишамол кўчаси, 7-уй
Маълумот учун телефонлар:
98-111-48-29
99-994-70-52

Реклама ва эълонлар учун:
Электрон почта:
jamiyat@umail.uz
Газета индекси – 131
“ЖАМИЯТ”дан олинган маълумотларда манба сифатида газета номи кўрсатилиши шарт.
Топширилган вақти: 20:00
1 2 3 4 5 6

«НИМКОСА»

Инсон ҳаёти давомида ўзи иштирок этган ёхуд гувоҳ бўлган воқеа-ҳодисалар жараёнини, атрофидаги одамларнинг феъл-аъвалини, турли ҳолат ва вазиятлардаги эврилишларни беихтиёр кузатади, мушоҳада қилади, маълум хулосалар чиқаради.

Ижодкор эса бундай ҳолларда ўзи учунгина эмас, балки ижтимоий аҳамиятга эга фикр ва ечимлар топишга, тафаккур “элаги”дан ўтказишга, теран ҳаётий хулосаларини бошқалар билан ҳам баҳам кўришга интилади.

Таниқли ёзувчи, олим, публицист ва таржимон Ҳабиб Сиддикнинг мазкур тўпламига жамланган, гоҳи ҳазил-мутойибага йўғрилган, баъзан тағдор захаранда юкланган, кўнгилдаги гаплар, иқир-фиқрлар, кўндаланг

саволлар, ён дафтардаги қайдлар ўқувчини теран мушоҳада қилишга, атрофга очиқ кўз билан қарашга, ҳаётнинг кадрига етишга ундайди.

Адибнинг кўп йиллик кузатув ва изланишлари маҳсули бўлган, “Muharrir nashriyoti”да чоп этилган тўпланинг тўлдирилган иккинчи нашридан ўрин олган митти асарлари ўқувчиларга манзур бўлади ва ҳаёт йўлларида асқотади деган умиддамыз.

Кўндаланг саволлар

КОСА ТАГИДА НИМКОСА

ёхуд кўнгилдаги гаплар

Инсон табиати қизик: иши юришиб турса, ўзидан хурсанд бўлади. Юришмай қолса бошқалардан ҳафа бўлади.

Ўқишни ўргатишади, уқиш фақат ўзингга боғлиқ.

Бугун сиригини қудуққа айтиб бўлмайди: интернетга уланган бўлиши мумкин.

Бозор қанчалар кенг, маҳсулотлар ранг-баранг ва мўл қўл бўлмасин, ҳар ким ўзига керагини олади. Ахборот бозорида ҳам. Гап фақат ўша керакни ноқеракдан фарқлай олишда.

Давр ҳушёрлик ва огохликни талаб қилипти. Немисларда “ўғри билан ўпишсанг, тишларингни бир санаб қўй” деган мақол бор экан.

Ношукур бандаларнинг нолишига қулоқ тутсанг, осмоннинг устунини йўқлигини ҳам камчиликлар қаторида санашади.

Арпа экиб, бугдой олиб бўлмаслигини ҳамма билади. Бироқ ёмонлик қилиб, яхшилик кутадиغانларга барибир дуч келаверамиз.

Бу дунёдан биров кулиб, биров куйиб кетади. Унисини ҳам, бунисини ҳам бир хил удум, бир хил “кийим” билан кузатишади.

Бармоқдаги узук бошни “боғлайди”. Баъзида бошни оғритади ҳам.

Туфлинг тор бўлса, оёқни қисади, кўнглинг тор бўлса – юракни.

Кўзланган манзилга эсон-омон етиш учун энг тўғри йўл – эгри-бугри йўл бўлиши ҳам мумкин.

Бу дунёда буюкликка давогар кўп. Ўзининг буюклигини билмай юрган буюклар ҳам йўқ эмас.

Инсоннинг ҳар бир қадами уни сўнги манзил сари яқинлаштириб боришини англаб етганда ҳаётнинг нақадар ганиматлигини янада теранроқ ҳис этамиз.

Кўнгли тор одамга дунёнинг кенглигидан фойда йўқ.

Бугдойни кўзга суртиб, сомонни иткитамиз. Лекин ўша сомон бўлмаса бугдой ҳам бўлмасди.

Яшаш – яхши. Яхши яшаш ундан яхши. Фақат бу яшаш бошқаларнинг ҳисобига бўлмаса.

Бозорда назорат тарозиларининг тўғрилиги юзасидан назорат кучайтирилди.

Ҳар кимга ҳар хил қобилят ато этилган: биров пахта теришда илғор, бошқаси “пахта қўйиш”да.

Ҳақиқатнинг синмагани яхши, лекин бечоранинг ҳадеб эгилиб-букилавергани чатоқ-да.

Тараққиёт натижаси: илғари «ғалвани пулга сотиб олибди» дейишарди. Энди кредитга ҳам олиш мумкин.

“Соғлигингиз ўз қўлингизда”, деди шифокор беморнинг қўлига қараб.

Лоқайдлик юкумли касалликми? Таъмагирлик-чи?

Миш-мишларнинг урчишида тил асосий ролни ўйнайдими ёки қулоқ?

Камроқ хиёнат қилган одам сандоқатлироқми?

Тавсифнома одамнинг қандай эканлигини билдирадими ёки қандай бўлиши кераклигиними?

Беҳуда сафсатабозлик ва лақиллашлардан воз кечган сўз бойлигимиз камайиб кетмайдими?

Мақтангулик бирор иш қилмаган одамни камтар дейиш керакми?

Одамни шайтон йўлдан оздирадими ёки шайтоний нафсми?

Ўз она тилини билмайдиган онанинг фарзанди учун она тили қайси тил бўлади?

Маошни ўз вақтида олишни унутмаётган кимсанинг хотирасидан шикоят қилиши тўғрими?

Керакли тош оғирроқми, ақлсиз бошми?

Пул – қўлнинг кири. Бировнинг қўл кири билан ўзингизникини ифлос қилмаяпсизми?

Мустақил фикрлаш учун ҳам юқоридан кўрсатма керакми?

“Тез тиббий ёрдам” ҳам шошилинч ёрдамга муҳтож бўлиб қолса, нима дейиш керак?

Кўтарилиш учун эгилишни ўрганиш шартми?

Ҳадеб кимларгадир ўхшашга ҳаракат қилаверсак, ўзимизга ўхшамай қолмаймизми?

Қойилмақом қилиб рол ўйнайдиганларни сахнада кўпроқ кўрамизми ёки ҳаётда?

Эртага қичишадиган жойни бугун кашлаб қўйиш мумкинми?

Эстрада хонандаси учун овоз муҳимми, овоз кучайтиргичми?

Ўзи шеър ёзиб, ўзи куй басталаб, ўзи ижро этиб... яна фақат ўзигина эшитиш истеъдодми ёки юкумли касалликми?

Ёмонлик қилиб яхшилик кутувчиларни янглишганлар қаторига қўшиш керакми?

Ҳар ким ўз ўрнини билиб ўтирса... бўш ўринлар кўпайиб кетмасмикин?..

Мажлисбозликни камайтириш ҳақида мажлис ўтказиш вақти келмадимикин?

Енгил-елпи қўшиқлари билан мухлислар эътиборини қозона олмаган хонандага енгил-енгил кийимлари ёрдам берармикин?

Интернет орқали топишган келин-куёвларнинг фарзандлари келажакда дадаларини интернет орқали излашларига тўғри келиб қолмасмикин?

Меҳмонхона ва поездларда яхши ўринлар олдиндан банд қилиб қўйилади. Танловларда ҳам шундайми?

Ҳабиб СИДДИК